

VIZI E. SZILVESZTER ELNÖK BESZÉDE

a Magyar Tudomány Napja alkalmából tartott
díszünnepségen¹

Miniszterelnök úr, miniszter urak és
hölgyek, meghívott vendégeink,
igen tisztelt tudóstársaim!

Az ünnep mindig alkalmat ad múltunk áttekintésére, valamint a jelenben és a jövőben megvalósítandó elképzeléseink számbavételére. A Tudomány Napját hatodik alkalommal ünnepeljük, s idén Bolyai Jánosra is emlékezünk, aki kétszáz évvel ezelőtt született, és aki tudományával, geometriájával egy új, más világot teremtett. Az elmúlt évszázad utolsó évtizedeire az volt jellemző, hogy a tudomány rendkívül gyors fejlődésének és nemzetek felettivé válásának eredményeképpen egyre inkább innováció-függő lett, és globalizálódott. A 21. századdal tulajdonképpen egy új korszak köszöntött ránk, a tudás társadalma, amelyre elsősorban az jellemző, hogy felértékelődött a szellemi tőke. Napjainkban egy teljesen új képlet kezd uralni a világot: tudás + információ = hatalom. Azaz, aki tudással rendelkezik, és hozzá tud jutni az információs forradalom adta lehetőségekhez, az sikeres ember lesz. Sajnos ebből a képletből egyvalami hiányzik. És ez az erkölcs. Manapság egyre inkább jellemző, hogy a gazdasági élet szereplői a nemzetek rangsorát nem katonapolitikai erejük vagy gazdasági potenciájuk alapján, hanem a meglévő szellemi nagyságuk révén határozzák meg. Magyarország ilyen szempontból előnyös helyzet-

ben van, hölgyeim és uraim. Mindig gazdag volt szürkeállományban, alkotásra képes kutatókban, ötletes fejlesztőkben. Nem véletlen, hogy a legelőkelőbb tudományos lap, a *Nature* is egy egész oldalt szentelt a magyar tudomány múlt századi eredményeinek. A cikk címe az volt: *Genius loci* – A hely szelleme, és az alcíme vastag betűvel: „The 20th Century Was Made in Budapest” – A 20. századot Budapesten csinálták. A magyar tudósok mindig fontos szerepet játszottak az atomenergia békés felszabadításában, az információs forradalom megteremtésében, az orvostudomány fejlődésében, hogy csak néhányat említsek. És hatalmas öröm számunkra, hogy a tizenkét magyar származású, magyar Nobel-díjas után egy tizenharmadikat köszönhetünk: Kertész Imrét, aki Nobel-díjat kapott, irodalmi Nobel-díjat. (taps) Már az első pillanatokban gratuláltunk neki, meghívtuk Közgyűlésünkre, de sajnós, igen széleskörű elfoglaltsága miatt, nem tud részt venni rajta.

Hölgyeim és uraim!

A Magyar Tudományos Akadémia törvényi felhatalmazást kapott arra hogy a magyar tudományosság érdekeit képviselje: 38 kutatóintézetével, és a 12 egyetemen működő 138 kutatási egységével jelentős részt vállal a magyar kutatásokban; nem is beszélve arról, hogy 11 ezer köztestületi tagja van. Felöleli ugyanakkor a világon élő magyar tudósokat is, és örömmel jelenthetem, hogy ez a kör egyre szélesedik. Ugyancsak

¹ Magyar Tudományos Akadémia, 2002. november 4.

elmondhatom, hogy a brüsszeli 5. Keretprogram keretében a magyar tudósok többet nyertek vissza, mint amennyit az állam befizetett. Philippe Busquin úr, a brüsszeli tudományügyi főbiztos véleménye szerint, Magyarország az elmúlt években ebből a szempontból az egyik legeredményesebb országnak tekinthető. Persze, hogy mi lesz a 6. Keretprogramban, hogy mit hoz a jövő, azt nehéz megmondani.

Engedjék meg, hogy a teljesség igénye nélkül néhány jelentős eredményre felhívjam a figyelmüket.

Vicsek Tamás akadémikus társunk az ELTE Biológiai Fizikai Tanszékéről, munkatársaival együtt statisztikai-fizikai módszereket használva az emberek viselkedésének meghatározására, több cikket közölt a világ legjelentősebb tudományos folyóiratában, a Nature-ben.

Kiss György Botond és munkatársai a Magyar Tudományos Akadémia Szegedi Biológiai Központja Genetikai Intézetéből ez év júniusában a Nature-ben közölt egy cikket, amelyben leírta, hogy a világon először Magyarországon sikerült azokat a fehérjéket klónozni, amelyek elősegítik a levegő nitrogénjét megkötő baktériumok növénybe jutását. Ha ezt a lehetőséget ki tudjuk terjeszteni olyan szántóföldi növényekre, mint a rizs és a búza, akkor a világon a műtrágyázás jelentősen csökkenne. Ugyanebben a számban a cikk méltatásakor az eredményt forradalmiként említik.

Bár erről már beszámoltunk, de azért azt is jelenthetem, hogy hat magyar intézet nyert brüsszeli pályázatokon több millió euró mellett *Centre of Excellence* címet.

Tisztelt Ünnepi Ülés!

A magyar tudományosság képviselői, a természet- és társadalomtudományok művelői nemcsak a természet titkainak és a társadalom jelenségeinek a feltárásával, a magyar nyelv ápolásával, a rendszerváltás sajátosság-

ainak kutatásával, sőt a külföldi eredmények honosításával segítik az ország gazdaságát, a társadalom életét, hanem a nemzetközi tudományos társaságokban betöltött vezetői, tagsági tevékenységükkel is eredményes alakítói a világ Magyarországról alkotott képének. Azaz az országimázst alakítják. Engedjék meg, hogy megint csak a teljesség igénye nélkül, két példát említsek:

Mosonyi Emil akadémikus társunk egész életművéért Nagydíjat kapott Cannes-ban, a vízügyi konferencián, amelyet 2002. június 4-én az ENSZ volt főtitkára, Pérez de Cuéllar adott át. (taps). Ezt a vízügyi „Oscar-díjat” most negyedik alkalommal osztották ki.

Hasonló büszkeséggel jelenthetem, hogy Kornai János akadémikus társunkat néhány héttel ezelőtt a Nemzetközi Közgazdasági Társaság elnökévé választották. Kornai János egyébként Robert Solow Nobel-díjas texasi közgazdásztól vette át az elnöki pozíciót. Nem kell említenem, hogy mekkora megtiszteltetés ez a magyar gazdaság számára.

Tisztelt tanult Barátaim!

Tisztelt Miniszterelnök Úr!

A politikában vannak jobboldali és baloldali irányzatok. A tudományban ilyenek nem léteznek. Az igazi tudós, az alkotó értelmiségi tevékenysége, a világ természeti és társadalmi törvényszerűségeinek megismerése nagy nemzetközi munkamegosztásban folyik. A tudomány a 20. század második felében globalizálódott, azaz egy jelentős része először kezdett el úgy működni, hogy elvesztette nemzeti, politikai, etnikai és vallási jellegét. A tudomány eredményeinek felhasználása természetsszerűleg már a politikából függ. Mi, magyar tudósok abban vagyunk érdekeltek, hogy segítsük saját kormányunkat, hogy segítsük a gazdaság és társadalom célját a hazai és külföldi tudományos eredmények itthoni hasznosításában, felhasználásában;

hogy termékeink versenyképesek legyenek, hogy az itthon gyártott áru piaci értékében minél nagyobb legyen a hozzáadott magyar szellemi érték.

Az is a feladataink közé tartozik, hogy felhívjuk a döntéshozók, azaz az Önök figyelmét a felfedezéstől az áruvá válás, az innovációs lánc lerövidülése miatti esetleges gyors trendváltozásokra, hogy segítsük az EU-csatlakozást. Csak egy példát mondok: segítséget nyújtunk kormánynak a Nemzeti Fejlesztési Program előkészítésében. Sok egyéb példát is tudnék mondani. De mindent úgy tesszük, hogy a politikától teljesen függetlenül az európai szakmai és erkölcsi értékrendet vesszük alapul. Az Európai Unió tulajdon versenyképességének érdekében felszólította minden egyes tagországát, hogy kiemelten támogassa a kutatást-fejlesztést. Most jelenteném be, hogy Akadémiánk az előző és a mostani kormány támogatásával 2003. novemberében egy *Science Forumot* rendez, ahol megvizsgáljuk a tudomány exponenciális, rendkívül gyors fejlődésének a társadalomra, a gazdaságra, az egyénre, a kis és nagy közösségekre kifejtett hatását. Elsősorban az ország gazdasági érdeke, hogy a kutatás-fejlesztésre juttatott pénz minél nagyobb legyen. Az elmúlt két évben jelentős emelkedés volt, azonban még mindig elmaradunk az európai uniós átlagtól. Még a mai napon Széles Gábor úrral, a Munkaadók és Gyáriparosok Országos Szövetségének elnökével aláírunk egy szerződést azért, hogy a magyar tudomány, a magyar tudományosság szereplői segítség a magyar gazdaságot, a magyar gazdaság elit képviselői pedig segítsék a magyar tudományosságot.

Engedjék meg, hogy egy rövid kis történettel szolgáljak a 19. századból arról, hogy a kutatás és fejlesztés miért is fontos. Michael Faradaytól, aki egyébként a Magyar Tudományos Akadémia tiszteleti tagja volt, megkérdezte korának legfontosabb gazdasági szereplője, a kincstárnok, hogy

mondja már Faraday úr, mire jók a maga elektromossággal kapcsolatos kísérletei, azon kívül, hogy maga otthon ezzel szórakozik. Faraday azt válaszolta, hogy tudja, kedves kincstárnok úr, egyszer még ezeknek a kutatásoknak eredményeképpen maguk nagyon sok adót fognak beszedni. Azt hiszem, Faradaynek nagyon is igaza volt, ezért is támogatni kell a kutatást és fejlesztést. Sajnos Magyarországon a kutatók száma még mindig nagyon alacsony, egyetemeink műszerezettsége nem megfelelő, akadémiai intézeteinkkel is vannak problémák. Azt kell mondanom, hogy európai uniós csatlakozásunkkor a kutatás-fejlesztésre fordított összeget és a kutatásban résztvevők számát is emelni kell.

Az Akadémia társadalmi szerepvállalásának egy teljesen új formája a MATÁV-val közösen indított *Mindentudás Egyeteme* című előadássorozat. Ebben világhírű tudóstársaink: akadémikusok, nagydoktorok, vezető professzorok tudományterületeik legizgalmasabb, legérdekesebb kérdéseiről tartanak előadásokat. Közérthetően, hogy mindenki számára érthetőek legyenek. A közszolgálati televízióban, a rádióban, a négy országos napilapban, több folyóiratban és a legnépszerűbb internetes portálon is hozzáférhetők az előadások. A kezdeményezés minden várakozást felülmúlt. Itt és most is szeretném megköszönni a MATÁV-nak és Straub Elek vezérigazgatónak a segítséget.

Eötvös Loránd, Akadémiánk egykori elnöke mondta 1902-ben, Bolyai János születésének centenáriuma: „csak az az igazi tudomány, amely világra szól; s azért ha igazi tudósok és amint kell jó magyarok akarunk lenni, úgy a tudomány zászlóját olyan magasra kell emelnünk, hogy azt hazánk határain túl is meglássák, és meghódíthassák neki az illő tiszteletet.”

Azaz, gondolatainkban és cselekedeteinkben nekünk, tudósoknak egyidejűleg

kell a nemzetit és a nemzetközit, a hagyományt és az újdonságot kifejeznünk és gyakorolnunk, mindenki számára érthetővé tennünk. Mert a modernség a hagyomány tisztelete nélkül gyökértelen, mert nem lehet a jövőt a múlt és az előzmények ismerete nélkül építeni.

Itt, ebben a teremben a jelenlévő tudósok, egyetemi vezetők jelenlétében ígérhetem, hogy a magyar alkotó értelmiség színe-java segít a nemzet érdekét szolgáló európai csatlakozásban. Összegezve azt mondhatom, hogy a tudomány, a kutatás-

fejlesztés támogatása mindenki számára jó befektetés. Jó befektetés az ország, a nemzet számára, és jó befektetés a gazdaság mint egész, de azok számára is, akik annak szereplői. De mindehhez az is kell, hogy a pontosan 200 éve született nagy magyar zseni, Bolyai gondolatai érvényesüljenek: „emelkedjünk fel lehúzó gondjaink közül, nyújtsuk egymásnak jobbunkat, fogjunk össze, hogy egyszerre gazdagítsuk a magyarságot, s az emberiséget, hogy kreatív együttműködéssel teremtsünk világraszóló alkotásokat.”

